

УДК 37.033

В. В. ШАРКО

Херсонський державний університет, Херсон

НАПРЯМКИ ПРОСВІТНИЦЬКО-ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЗАШКІЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦЕНТРАХ АВСТРАЛІЇ

Розглядаються напрямки здійснення просвітницько-природоохоронної діяльності в екологічних центрах Австралії.

Ключові слова: *природоохоронна освіта та виховання, просвітницько-природоохоронна діяльність, екологічно спрямована інформація.*

Постановка проблеми. Глобальну соціоекологічну кризу спричинила нерациональна людська діяльність, яка порушила природний кругообіг речовин і енергообмін на планеті. Щоб зупинити цю кризу, необхідно оптимізувати взаємодію

суспільства з природним довкіллям, сформувати високий рівень екологічної культури громадян. Мова йде про формування своєрідного «кодексу поведінки», що лежить в основі екологічної діяльності. Це сукупність знань, норм, стереотипів та правил поведінки людини в оточуючому її природному світі [7, с. 16].

Провідна роль у вирішенні такого завдання належить, формуванню екологічної культури, яка повинна стати моральною необхідністю особистості.

Як вважає О.В. Чернікова, екологічна культура – наявність високого ступеня загальної духовної культури, міждисциплінарних глобальних уявлень, понять про екологічну проблему, усвідомлення, що людина – це частина природи, оволодіння системою наукових екологічних умінь і навичок [12, с. 16].

«Наше століття, як століття людини, повинне стати епоєю справжньої гуманізації культури, досягнення чого неможливо без її екологізації. Багато вчених в екологічній свідомості вбачають альтернативу аморальності, бездуховності, заміну втрачених ідеалів, інтегруючого початку. У зв'язку з чим гостро встає проблема вироблення в кожного члена суспільства відповідальності за збереження життєздатних властивостей біосфери – переорієнтація свідомості, пов'язаної зі зміною ціннісного статусу природи й формуванням екологічного аспекту діяльності кожної окремої людини» [5, с. 131].

Істотним внеском у складний і довготривалий процес формування екологічно-свідомої людини, повинне стати екологічне виховання в позашкільних навчальних закладах як на регіональному, так і на міжнародному рівнях.

Згідно Закону України «Про позашкільну освіту» [3], позашкільний навчальний заклад – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів.

Розвиток міжнародного співробітництва в галузі природоохоронної освіти сприяє ознайомленню з цікавим педагогічним досвідом в зарубіжних країнах з метою вдосконалення процесу екологічного виховання України.

Так, згідно досліджень С.С. Червонецької, невід'ємною складовою екологічного виховання Великої Британії, є виховання молоді «в природі, засобами природи й для природи» [11, с. 33], яке побудоване на комплексній, інтегративній основі і вимагає від вихователя не тільки різносторонніх знань про природу дитини, а й способів і вмінь їхнього педагогічно виправданого застосування [11, с. 177]. Висока результативність екологічного виховання цієї країни, яка виявляється в культурі ставлення до природного середовища, об'єктів і пам'яток природи та історії країни, пояснюється заохоченням дітей до спілкування з природою, свійськими та прирученими тваринами, культурою стосунків з представниками тваринного світу, піклування про яких успадковується дітьми, стає внутрішньою потребою їхньої поведінки, моральною настановою для самовиявлення [11, с. 144].

Присутність екологічного компоненту в екскурсійних формах художнього виховання учнів навчальних закладів Франції, як зазначає В.Л. Полтавець, забезпечує знайомство з природою та закладає підґрунтя гуманістичного ставлення до навколишнього середовища [9].

Заслугує на увагу і багатосторонній педагогічний досвід результативності впровадження в систему освітніх навчальних закладів екологічної політики держави, такої країни як Австралія, природоохоронне виховання якої є довготривалим процесом в забезпеченні позитивних екологічних змін щодо довкілля.

Отже, **актуальність** проблеми визначається необхідністю усвідомлення за-

грозливої теперішньої ситуації у довкіллі, підвищення рівня природоохоронних знань, поінформованості та екологічно-доцільної поведінки підростаючого покоління.

Метою дослідження є вивчення напрямків здійснення просвітницько-природоохоронної діяльності позашкільних екологічних центрів Австралії.

Об'єкт дослідження: процес просвітницько-природоохоронної діяльності екологічних центрів Австралії.

Предмет дослідження: педагогічні засади просвітницько-природоохоронної діяльності екологічних центрів Австралії.

Виклад основного матеріалу. Розуміючи всю важливість охорони навколишнього середовища, Національна Рада екологічної освіти Австралії у 2005 році прийняла «Постанову національної екологічної освіти для австралійських шкіл: Освіта в інтересах сталого майбутнього» (Educating for a Sustainable Future: A National Environmental Education Statement for Australian Schools, 2005 (NEES) [15], яка збігалася з першим роком проведення Декади ООН по освіті в інтересах сталого розвитку 2005-2014 (ДОУР) [2] і становила значний внесок у цю подію. Постанова призначалася для заохочення, надання допомоги та підтримки в процесі осмислення ролі екологічної освіти для сталого розвитку, забезпечення узгоджених на національному рівні опису, характеру та мети екологічної освіти для сталого розвитку впродовж всіх років навчання, включаючи засоби і сфери її здійснення. Наголошувалося на тому, що забезпечення широкого спектру ефективного досвіду навчання повинно відбуватися як в загальноосвітніх шкільних закладах, так і в розширенні можливостей позашкільній освіті, з застосуванням різних форм та методів, включаючи навчання на основі особистого досвіду та участі в практичній природоохоронній діяльності [15, с. 20].

Досить вагомим у виконанні стратегічних рішень цієї постанови являється багаторічний досвід функціонування досить розгалуженої мережі як самостійно діючих екологічних освітніх центрів, так і центрів при національних парках, заповідниках, зоопарках та ботанічних садах в усіх штатах Австралії. Для співробітників екологічних центрів питання виховання захисника довкілля не нове, але саме сьогодні воно набуває особливої актуальності.

У 2000 році Міжнародна програма Ботанічних садів по охороні рослин (International Agenda for Botanic Gardens in Conservation) [20] наголошувала на тому, що у зв'язку з переселенням все більшої кількості населення у міста, зростає роль ботанічних садів в екологічному вихованні, які надають міським жителям одну з не багатьох доступних можливостей відвідати куточок із природною або частково окультуреною рослинністю, поповнити втрачений зв'язок із природою і не забувати про вплив своєї діяльності на навколишнє середовище [20, с. 34].

Перед ботанічними садами планети програмою, поряд із збереженням та поповненням біорізноманіття рослинного світу, були визначені також завдання просвітницького характеру, тобто розвитку в напрямку екологічної освіти населення й раціонального природокористування на основі добре спланованих освітніх програм та пропагування ботанічних садів як центрів виховної роботи зі школярами:

– співробітничати з національними й регіональними відділами освіти для включення питань про збереження біорізноманіття, раціонального природокористування й сталого розвитку в шкільні програми;

– співробітничати із учителями, з метою організації екскурсій до саду для школярів;

– навчати співробітників роботи з дітьми;

– регулярно проводити оцінку відповідності стану саду щодо роботи з дітьми, враховуючи пункти харчування, ігрові майданчики й т.д.;

– у співробітництві з регіональними відділами освіти розробляти й здійснювати програми екологічного виховання на основі шкільних програм [20, с. 34].

Співробітники ботанічних садів Австралії, виконують поставлені вищезгаданою програмою задачі в освітній сфері та керуються у своїй діяльності «Посібником (керівництво) для ботанічних садів: освіта для сталого розвитку» (Education for Sustainable Development: Guidelines for Action in Botanic Gardens) [18], опублікованим у 2006 році Міжнародною радою по охороні рослин (Botanic Gardens Conservation International (BGCI), в якому визначені головні освітні цілі ботанічних садів – формування знань, навиків, етичних принципів і моральних цінностей [18, с. 11].

Сьогодні, завдяки накопиченому з тих пір досвіду, серед фахівців в області екологічної освіти все більше росте розуміння того, що екологічна освіта в його традиційному розумінні не здатна перебороти існуючу екологічну кризу. У його основі повинна лежати більша цілісна парадигма, що включає екологічні, економічні, соціальні, культурні й особистісні аспекти стійкого розвитку в їхньому взаємозв'язку [8, с. 3].

Показовим прикладом міжнародного співробітництва в напрямку цілеспрямованого природоохоронного виховання в позашкільних закладах є спільний проєкт ботанічних садів Аделаїди (Австралія) і ботанічних садів де-ла-Вілла-Тюре Франції (Jardin botanique de la Villa Thuret) – «Зустріч з натуралістами» (Encounters with Naturalists), приурочений до двохсотріччя дослідження та картографування узбережжя Південної Австралії європейськими натуралістами - англійцем Метью Фліндерсом і французом Ніколя Боденом [16].

Під час цього проєкту, метою якого було надання допомоги учням дізнатися про місцеву флору свого регіону, слідуючи стежками натуралістів, 78 учнів різного віку із шкіл Франції та Австралії пройшли шляхом першої експедиції в Південній Австралії на острові Кенгуру. Як і першопрохідці, діти вивчали польові методи збору і поширення насіння рідкісних рослин, робили художні ботанічні ілюстрації, навчилися монтувати зразки в колекційних гербаріях та усвідомили їх роль у розширенні та поповненні знань про біологічне різноманіття Австралії.

В рамках цього проєкту художники-ілюстратори роз'яснювали історичне значення важливості ілюстрацій рослинності 200-річної давнини та давали уроки майстерства, в ході яких були виявлені здібності до художньої творчості багатьох учнів, а їхні роботи стануть складовою майбутніх виставок у Франції та Австралії. Програма проєкту була насичена різноманітними заходами, такими як семінари, вікторини колекціонерів, виступи наукових співробітників ботанічних садів з цікавими доповідями, які дали школярам уявлення про важливу роль ботанічних садів у сучасній науці та природоохоронній діяльності людини [16].

Узагальнюючи наведені природоохоронні дії, треба відзначити, що в процесі дослідження позашкільного екологічного виховання в екологічних центрах простежуються основні спільні напрямки освітньої природоохоронної діяльності школярів:

- пропаганда природоохоронно-просвітницької діяльності людини;
- надання пізнавальної екологічно спрямованої інформації;
- можливість здійснення практичної природоохоронної діяльності;
- допомога та підтримка педагогічних працівників.

Розкриємо особливості кожного напрямку. Визначено, що пропаганда природоохоронно-просвітницької діяльності людини є одним із ключових напрямків виховання особистості і включає:

- знайомство з нормативно-правовим законодавством міжнародного та національного рівня щодо охорони довкілля;

– поширення знань про важливість заповідних територій та охорону рідкісних рослин та тварин;

– інформування школярів через засоби масової інформації, виготовлення тематичних буклетів, наклейок, карт, календарів, значків, путівників, вказівників з еколого-утримуючою інформацією і т.д.

У 2005 році Всесвітня асоціація зоопарків і акваріумів World Association of Zoos and Aquariums (WAZA) у програмному документі «Природоохоронна стратегія всесвітнього співтовариства зоопарків і акваріумів – Забезпечення майбутнього для диких тварин планети» (Building a Future for Wildlife – The World Zoo and Aquarium Conservation Strategy) [19], наголошувала на тому, що пропагандистська просвітительська робота повинна бути спрямована на те, щоб у людей викликати почуття захоплення й поваги до гармонії природи й місці, що відведено людині в складних взаємозв'язках між живими істотами нашої планети; освіта повинна пробуджувати емоції й використовувати їх для залучення уваги людей до природоохоронної етики – напевне, зміна суспільного світогляду, у фінальному підсумку, ініціює реальні дії. Тобто, гасло освіти можна коротко сформулювати в таким чином: «залучати, надихати, спонукати до дії» [19, с. 37].

Виявлено, що надання пізнавальної екологічно спрямованої інформації для школярів реалізується в рамках шкільної програми та позапрограмної. Функціонування екологічних центрів характеризується розгалуженою системою співробітництва з регіональними та місцевими відділами освіти з метою розробки та створення навчальних програм з урахуванням специфіки та тематики шкільної програми за різноманітними дисциплінами, розраховані як для впровадження на території екологічного центру, так і як допоміжний методичний матеріал для учбового процесу школи.

Одним з таких парків, з чудово організованою своєрідною «живою» лабораторією флори і фауни Австралії, що дозволяє тисячам людей відвідувати парк щотижня й знайомитися з життям звірів на волі, є Парк дикої природи (Featherdale Wildlife Park), в якому вчителі природничих дисциплін можуть розповісти й показати учням набагато більше, ніж у класі. Наприклад, на території парку є спеціальний дитячий зоопарк, де можна ближче познайомитися з тим, як кенгуру й коали виношують своїх дитинчат [1].

Позапрограмна робота екологічних центрів здійснюється через організовані лекції, презентації, екскурсії, екологічні стежки, участь дітей у гуртках художньо-натуралістичної, краєзнавчо-естетичної творчості, туристичних мандрівок та ін. Особливою популярністю серед школярів користуються туристичні мандрівки, які дають дітям незабутнє відчуття злиття з навколишнім світом природи. «Природу розумієш краще, перебуваючи безпосередньо на ній. Використання сучасних інформаційних технологій для висвітлення питань природної й культурної спадщини може зовні робити глибоке враження, але такий спосіб може скоріше поставити бар'єр між відвідувачем і природою, ніж обладнати містки між ними. Незабутні враження від споглядання природи, наприклад, поведження гусаків у сутінках, ніколи не можна буде передати за допомогою комп'ютерних технологій» [6, с. 117].

Відмінністю екологічного туризму на заповідних територіях від інших видів туризму є те, що він покликаний не тільки забезпечувати людям цікавий відпочинок на природі, а і демонструвати зразки грамотного відношення до природи, навчати розуміти, цінувати природу, дбайливо до неї ставитися, і, нарешті, формувати розуміння ролі заповідних територій і для самої природи, і для суспільства [6, с. 7].

За визначенням «Стратегії відповідального туризму 2004-2009» Південної Австралії (Responsible Nature-Based Tourism Strategy 2004-2009) екологічний туризм – це природо-орієнтований туризм, що включає програми екологічного виховання й освіти й здійснюється відповідно до принципів екологічного сталого розвитку [17, с. 52].

Мандрівки (пішохідні, кінні, гірські, річні, велосипедні) сприяють зміцненню здоров'я дітей, вивченню та дослідженню природи, етнографії, історичної спадщини рідного краю, вихованню почуття взаємодопомоги, дружніх стосунків у колективі, ознайомленню з позитивними та негативними наслідками діяльності людини на навколишнє середовище.

Розкрито можливість здійснення практичної природоохоронної діяльності. Уточнено, що зовнішнім проявом екологічної культури є здатність особистості користуватися своїми екологічними знаннями й уміннями в практичній діяльності – екологічною поведінкою, яка в свою чергу обумовлюється певним рівнем екологічної свідомості особистості. У цьому зв'язку при залученні молоді до природоохоронної діяльності велика увага повинна приділятися формуванню в особистості відповідного відношення до тієї або іншої екологічної проблеми, що надалі може стати мотивацією до здійснення практичної діяльності в області охорони навколишнього середовища [10, с. 66]: участь у патрулюванні заповідних зон, природоохоронних акціях по озелененню та розчищенню засмічених територій, проєктах, конкурсах, експедиціях, святах; дослідницька діяльність як в рамках вивчення природничого шкільного програмного матеріалу так і краєзнавчо-натуралістична довільного характеру; обладнання штучних ландшафтів, місць відпочинку, показових місць поводження з вогнем на природі; виготовлення та розміщення обладнання екологічного призначення (карти, вказівники, буклети, шити, екологічні знаки); догляд та спостереження за тваринами та рослинами; участь школярів старшого віку у проведенні екскурсій, вікторин та ін.

Показовим прикладом практичної діяльності молоді є участь у заходах, започаткованих програмою «Турбота про парки», прийнятою урядом столичного округу Канберри в Австралії, ціль якої – мобілізація місцевих волонтерів, серед яких значну частину складають школярі, у допомогу співробітникам парків [14, с. 53].

У кожному парку існує група координаторів роботи з волонтерами, що проводить тренінги й забезпечує їх всім необхідним, для збору колекції насіння, догляду за рослинами, висаджуванням дерев, знищення бур'янів, підтримування стежок, контролю стану ерозії ґрунтів, складання карт і списків рослинності, здійснювання моніторингу якості води, підтримування й відновлення об'єктів спадщини. Волонтери беруть участь і в акціях по розвитку суспільної природоохоронної свідомості, отримують навички самостійних пошуків засобів або допомоги від зацікавлених сторін, таких як скаути, організація «Озеленимо Австралію», «Ротарі» й інші. Однак основний внесок груп, що діють у рамках програми «Турбота про парки» - це час і зусилля самих волонтерів. Через програму десятки тисяч чоловік з місцевих громад і шкіл були залучені до посадки дерев, боротьби з бур'янами, порятунку тварин, установці покажчиків, проведенні просвітницьких акцій. Волонтери також надають допомогу й сприяння при підготовці й виконанні планів управління природними парками Канберри. Доповненням до фізичної й технічної участі волонтерів рух «Турбота про парки» являє собою потужний інструмент залучення громадськості й формування суспільної підтримки у справі охорони природи, що не тільки позначається на поліпшенні стану природного середовища, а як результат поінформованості знижує рівень вандалізму й інших деструктивних дій [14, с. 54].

Основними факторами успішної діяльності програми «Турбота про парки» є:

- стимулюючі умови, створені урядом шляхом виділення базової кадрової й фінансової підтримки;
- місцеве населення розділяє й підтримує програми організації «Турбота про парк» і готове витратити свій час, щоб змінити ситуацію на краще;
- співробітництво з іншими групами населення, що воліють надавати фінансову допомогу в рамках конкретних проєктів;
- ефективне спілкування з місцевим співтовариством у плані інформування про плановану діяльність і досягнуті результати [14, с. 54].

Такі приклади колективного гуманного відношення до довкілля виховують і спонукають особистість до перегляду поглядів щодо моральних та духовних цінностей у суспільстві. «Найбільш ефективним виховання буде в тому випадку, коли вся організація дотримується етики, яка виражається в наступному: «сам роби те, чому вчиш інших» [19, с. 37].

Особливі зусилля реалізуються з метою допомоги та підтримки педагогічних працівників шляхом розробки програм, методичних навчальних матеріалів, підготовки та обміну досвідом інструкторів та вчителів.

Важливість такого напрямку діяльності не визиває сумнівів. Адже враховуючи всі наявні умови професійного здійснення охорони довкілля, кваліфіковані спеціалісти та волонтери екологічних центрів при національних парках, зоопарках, ботанічних садах і т.д. ведуть активну роботу по залученню працюючих та майбутніх педагогічних працівників загальноосвітніх закладів, наукових працівників університетів, волонтерів громадських екологічних організацій в процес обміну накопиченим досвідом та знаннями по здійсненню освітньої і виховної діяльності, організовуючи як постійно функціонуючі курси, так і конференції, семінари науково-методичного спрямування. Такі заходи дозволяють демонструвати ефективність та далекоглядність природоохоронних дій та надають гарантію професійного педагогічного росту у справі охорони довкілля.

У тому, що збереження природи й розвиток екологічної просвіти на заповідних природних територіях при грамотному підході успішно поєднується, переконалися російські фахівці в області заповідної справи з еколога-просвітницького центру «Заповідники» під час стажування щодо організації роботи національних парків Австралії, яка була організована федеральною службою «Парки Австралії» в 2009 році. Грунтовно обладнані навчальні центри для дітей, стежки, майданчики для спостережень вдало вписані в природу, дозволяють побачити мальовничі, з багатим тваринним і рослинним світом куточки, забезпечуючи безпеку відвідувачів і, що важливо, направляють туристичні потоки так, щоб захистити найбільш уразливі ділянки парків [13].

Гарних результатів у цій сфері досягають «шляхом реалізації партнерських відносин з різноманітними неурядовими організаціями, які займаються проблемами збереження природи й на добровільних засадах надають природоохоронним організаціям допомогу в підготовці фахівців, до яких відносяться, такі австралійські фонди, як «Земний патруль» (Earthwatch) та «Турбота про Землю» (Landcare) [19, с. 40].

Ми підтримуємо думку С.В. Захарова [4, с. 10], що процесу формування особистості учня, розвитку його інтелектуальних здібностей, сприяють міцні знання про природу, історію і культуру рідного краю, які ґрунтуються на краєзнавчому принципі: шляхом пізнання дійсності від близького до далекого, від знайомого до незнайомого. Такий підхід у формуванні пізнавальних інтересів передбачає утвердження одвічних духовних цінностей людини: патріотизму, працьовитості, власного світогляду, національної свідомості [4, с. 10].

Висновки. Отже, колективи фахівців екологічних центрів Австралії та їх односторонні в справі захисту довкілля, працюючи з досить різними віковими категоріями, вирішують невідкладні завдання екологічного просвітництва, намагаються привернути увагу слухачів до екологічних проблем сьогодення, наголошуючи на тому, що всі негаразди навколишнього середовища мають негативний вплив, стосуються безпосередньо кожної людини і вчать у майбутньому не порушувати природної рівноваги.

Список використаної літератури

1. Австралія. Парк дикої природи Фезердэйл [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.australiaholidays.ru/Australia/Spravka/Dostoprimechatelnosti/Nacionalnye-parki/Fezerdej1>. – Назва з екрану.
2. Всемирный саммит в Йоханнесбурге // Вестник экологического образования в России. – М. : – 2002. – № 3. – 8 с.
3. Закон України «Про позашкільну освіту»: за станом на 12 груд. 2006 р./ Верховна Рада України – К. : Парлам. вид-во, 2006. – Дод. до но Херсонського державного університету рмат. бюл. «Відомості Верховної Ради України». – 32 с. – (Нормативні директивні правові документи).
4. Захаров С. В. Формування пізнавальних інтересів учнів основної школи у процесі позакласної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С. В. Захаров. – К., 2001. – 20 с.
5. Зейналов Г. Г. Человек экологичный : возвращение в мир природы / Г. Г. Зейналов // Образ человека будущего : Кого и Как воспитывать в подрастающих поколениях: коллективная монография / под ред. О. А. Базалука. – К. : Кондор, 2011. – Т. 1. – 328 с.
6. Игلس П. Ф. Дж. Устойчивый туризм на охраняемых природных территориях – руководство по планированию и управлению. Серия: Основы успешной природоохранной практики / Игلس П. Ф. Дж., МакКул С. Ф., Хайнс К. Д. – М. – Смоленск: Маджента, 2006. – Вып. № 8. – 188 с.
7. Науменко Г. Г. Освіта як системний чинник формування екологічної культури майбутніх вчителів : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Г. Г. Науменко. – К., 2009. – 20 с.
8. Образование для устойчивого развития: руководство для ботанических садов / перевод с англ. Д. Рирдона; [науч. ред. А. Е. Андреева]. – М.: Полтекс, 2005. – 20 с.
9. Полтавець В. Л. Художнє виховання учнів у початковій школі Франції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В. Л. Полтавець. – Луганськ, 2008. – 20 с.
10. Развитие молодежного движения. Экология и культура – будущее России. / Под ред. В.М. Захарова. – М. : ООО «Типография левКо», Центр экологической политики и культуры, 2009. – 236 с.
11. Червонецька С. С. Виховання в сім'ї моральних якостей дітей молодшого шкільного віку засобами природи у Великій Британії : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07 / Червонецька Світлана Сергіївна. – Луганськ, 2009. – 221 с.
12. Чернікова О.В. Підготовка майбутніх учителів біології до формування екологічної культури старшокласників : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. В. Чернікова. – Одеса, 2004. – 20 с.
13. Экоцентр «Заповедники» – экологическое образование и просвещение. Опыт Парков Австралии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wildnet.ru/news/detail.php?ID=253&phrase_id=6657. – Назва з екрану.
14. Эмертон Л. Устойчивое финансирование охраняемых природных территорий. Обзор зарубежного опыта, методик и подходов / Эмертон Л., Бишоп Й., Томас Л. – М. : Р.Валент, 2007. – 136 с.
15. Department of Environment and Heritage. Educating for a sustainable future: A national environmental education statement for schools. – Canberra : Commonwealth of Australia, 2005. – 32 p.
16. Encounters with Naturalists. The Botanic Garden. A Newsletter for the Botanic Gardens of Australia and New Zealand. Council of Heads of Australian Botanic Gardens, Issue №. 2. – 2002. – Available at : <http://www.anbg.gov.au/chabg/newsletter/2-mar-02/index.html>.
17. South Australian Tourism Commission and Department of Environment and Heritage. Responsible Nature-Based Tourism Strategy 2004-2009. South Australian Government – Tourism Commission, 2003. – 54 p.

18. Willison J. *Education for Sustainable Development : Guidelines for Action in Botanic Gardens / J. Wilson.* – Richmond : Botanic Gardens Conservation International, 2006. – 25 p.

19. *World Association of Zoos and Aquariums. Building a Future for Wildlife : The World Zoo and Aquarium Conservation Strategy.* – Berne : WAZA Executive Office, 2005. – 72 p.

20. Wyse Jackson P. S. *International Agenda for Botanic Gardens in Conservation / Wyse Jackson P. S., Sutherland L. A.* – L. : Botanic Gardens Conservation International, 2000. – 56 p.

В.В. Шарко

Херсонский государственный университет, Херсон

**НАПРАВЛЕНИЯ ПРОСВЕТИТЕЛЬСКО-ПРИРОДООХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВО
ВНЕШКОЛЬНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЦЕНТРАХ АВСТРАЛИИ**

Рассматриваются направления осуществления просветительско-природоохранной деятельности в экологических центрах Австралии.

Ключевые слова: природоохранное образование и воспитание, просветительско-природоохранная деятельность, эколого-направленная информация.

V.V. Sharko

Kherson State University, Kherson

**DIRECTIONS OF EDUCATIONAL NATURE PROTECTION ACTIVITY IN THE OUT-OF-
SCHOOL ECOLOGICAL CENTERS OF AUSTRALIA**

Directions of realization of educational nature protection activity in the ecological centres of Australia are considered.

Key words: environmental education, educational nature protection activity, ecological directed information.